บทที่ 2

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการค้นคว้าแบบอิสระครั้งนี้มีดังนี้

2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดส่วนประกอบต้นทุนการผลิตสินค้าและบริการ

ส่วนประกอบของต้นทุนการผลิตสินค้าและบริการ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, 2542) ดังนี้

1. วัตถุดิบทางตรง (Direct Material) หมายถึง สิ่งที่ถูกนำมาเปลี่ยนสภาพหรือประกอบขึ้นเป็นสินค้าสำเร็จรูป โดยมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ

1.1 วัตถุดิบทางตรง (Direct Material) หมายถึง ส่วนประกอบที่สำคัญของสินค้าและสามารถเป็นต้นทุนของสินค้าหน่วยหนึ่งหน่วยใดได้โดยตรง ได้แก่ ค่าใช้จ่ายสำหรับจัดซื้อวัตถุดิบในการผลิต เป็นต้น

1.2 วัตถุดิบทางอ้อม (Indirect Material) หมายถึง สิ่งของที่ต้องใช้ในการผลิตสินค้าแต่เป็นส่วนประกอบจำนวนน้อย และยากที่จะคำนวณเป็นต้นทุนของสินค้าหน่วยหนึ่งหน่วยใดได้โดยตรง ได้แก่ ค่าวัสดุที่เป็นส่วนหนึ่งของการบรรจุหีบห่อผลิตภัณฑ์ เช่น เทปกาว ยางรัด เป็นต้น

2. ค่าแรงงาน (Labor) หมายถึง จำนวนเงินที่กิจการต้องจ่ายเป็นค่าตอบแทนให้แก่คนงานที่ทำหน้าที่ในการผลิตสินค้าหรือการบริการ การจ่ายค่าแรงงานมีหลายลักษณะตัวอย่างเช่น ค่าแรงงานรายเดือน ค่าแรงงานรายชั่วโมง ค่าแรงงานรายหน่วยสินค้า ซึ่งโดยปกติจะแยกค่าแรงงานเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 ค่าแรงงานทางตรง (Direct Labor) หมายถึง ค่าแรงงานที่เกิดขึ้นเพื่อเปลี่ยนสภาพวัตถุดิบให้เป็นสินค้าสำเร็จรูป ซึ่งต้องมีลักษณะ 2 ประการ คือ เป็นแรงงานที่จ่ายให้คนงานที่ทำหน้าที่ผลิตสินค้าโดยตรง และสามารถคำนวณเป็นต้นทุนของสินค้าหน่วยหนึ่งหน่วยใดได้โดยตรง ซึ่งได้แก่ ค่าแรงงานในการเตรียมดินเพื่อทำสวน ค่าแรงงานในการเพาะปลูก ค่าแรงงานในการดูแลรักษา และค่าแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

2.2 ค่าแรงงานทางอ้อม (Indirect Labor) หมายถึง ค่าแรงที่กิจการจ่ายให้คนงานในโรงงานที่ไม่ได้ทำหน้าที่ผลิตสินค้าโดยตรง ซึ่งยากที่จะติดตามมาคำนวณเป็นต้นทุนของสินค้าหน่วยหนึ่งหน่วยใดได้ชัดเจน และแน่นอน

3. ค่าใช้จ่ายในการผลิตหรือโสหุ้ยในการผลิต หรือค่าใช้จ่ายโรงงาน (Factory Overhead หรือ Manufacturing Overhead หรือ Indirect Manufacturing Costs) หมายถึง ต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าหรือบริการ ซึ่งไม่สามารถจัดเป็นวัตถุดิบทางตรง หรือค่าแรงงานทางตรงได้ อันเป็นการจ่ายเพื่อให้การผลิตเป็นไปได้หรือเป็นไปได้ด้วยความสะดวกขึ้น ได้แก่ วัตถุดิบทางอ้อม ค่าเช่าและภาษีที่ดิน ค่าเสื่อมราคาเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่น เป็นต้น

สำหรับการผลิตซึ่งเป็นกระบวนการผลิตระยะสั้น นั้นจะประกอบด้วยปัจจัยคงที่และปัจจัยผันแปร ได้แก่ ต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร (ดวงมณี โกมารทัต, 2543) ดังนี้

1. ต้นทุนผันแปร (Variable Cost) หมายถึง ต้นทุนที่มีจำนวนรวมเปลี่ยนแปลงขึ้นลงเป็นอัตราส่วนโดยตรงกับปริมาณกิจกรรมหรือผลผลิต

2. ต้นทุนคงที่ (Fix Cost) หมายถึง ต้นทุนที่มีจำนวนรวมไม่เปลี่ยนแปลงไปภายในช่วงที่พิจารณา (Relevant Range) แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงปริมาณกิจกรรมไปในทางเพิ่มขึ้นหรือลดลง ต้นทุนคงที่ต่อหน่วยจะเปลี่ยนแปลงตามปริมาณของกิจกรรมหรือผลผลิต กล่าวคือ ต้นทุนคงที่ต่อหน่วยจะลดลงเมื่อปริมาณกิจกรรมหรือผลผลิตสูงขึ้น และต้นทุนคงที่ต่อหน่วยจะเพิ่มขึ้นเมื่อปริมาณกิจกรรมหรือผลผลิตลดลง

ส่วนต้นทุนรวม (Total Cost) หมายถึง ต้นทุนซึ่งประกอบด้วยต้นทุนผันแปรรวม (Total Variable Cost) รวมกับต้นทุนคงที่ (Total Fixed Cost) รวมกัน

การหาผลตอบแทนจากการผลิตสินค้าและบริการ สามารถทำได้โดยการวิเคราะห์หาอัตรากำไรต่อต้นทุน หมายถึง อัตราส่วนเปรียบเทียบระหว่างกำไรที่เกิดขึ้นหลังจากที่หักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ แล้วกับต้นทุนที่ใช้ในการผลิตสินค้าทั้งหมด (เบญจวรรณ รักษ์สุธี, 2530)

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

พิจิตต์ อินตา (2544) ได้ศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนผลตอบแทนและประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ รวมทั้งศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตตลอดจนประสิทธิภาพของปัจจัยการผลิตและผลกระทบของการใช้ปัจจัยการผลิตต่อปริมาณผลผลิตหอมหัวใหญ่ของเกษตรกร โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร จำนวน 50 ราย ในพื้นที่ 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม บ้านร้องขุ้น และบ้านท่าโป่ง ตำบลบ้านแม อำเภอสันป่าตอง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

จังหวัดเชียงใหม่ จากผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ด้านการเพาะปลูกหอมหัวใหญ่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการปลูกหอมหัวใหญ่ในที่ดินของตนเองมากที่สุด ส่วนใหญ่มีพื้นที่ปลูกหอมหัวใหญ่ระหว่าง 3 – 4 ไร่ สำหรับผลการศึกษาต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการผลิตหอมหัวใหญ่ พบว่าเกษตรกรในหมู่บ้านแมมีต้นทุนการผลิตโดยเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือหมู่บ้านร้องขุ้น และหมู่บ้านท่าโป่งตามลำดับ สาเหตุที่ทำให้ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยของเกษตรกรแต่ละหมู่บ้านแตกต่างกันคือ การใช้เทคนิคการผลิตที่ต่างกัน และการใช้ปัจจัยการผลิตที่มากน้อยต่างกัน ในด้านผลผลิตหอมหัวใหญ่โดยเฉลี่ยพบว่าเกษตรกร หมู่บ้านแมได้ผลผลิตเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ หมู่บ้านร้องขุ้น และหมู่บ้านท่าโป่งตามลำดับ ส่วนด้านผลตอบแทนเฉลี่ยและผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ พบว่าเกษตรกรในหมู่บ้านแมได้ผลตอบแทนเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือหมู่บ้านท่าโป่ง และหมู่บ้านร้องขุ้นตามลำดับ เมื่อนำผลผลิตและปัจจัยการผลิตมาหาความสัมพันธ์กันปรากฏว่า ปัจจัยการผลิตได้แก่ เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี และสารเคมีมีอิทธิพลต่อปริมาณผลผลิตหอมหัวใหญ่ของเกษตรกร ส่วนปัจจัยการผลิตอื่น ๆ เช่น ปุ๋ยคอก น้ำมันเชื้อเพลิง และแรงงานพบว่าไม่มีอิทธิพลต่อปริมาณผลผลิตหอมหัวใหญ่แต่อย่างใด ส่วนด้านผลกระทบจากการใช้ปัจจัยการผลิตต่อปริมาณผลผลิตหอมหัวใหญ่ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ที่ใช้ในการวัดค่าประสิทธิภาพในการใช้ปัจจัยที่ดินมากกว่า 1 หมายความว่าการใช้ปัจจัยที่ดินต่ำกว่าระดับที่เหมาะสม จะต้องเพิ่มการใช้ปัจจัยการผลิตเพื่อให้ได้ระดับที่เหมาะสม ส่วนปัจจัยการผลิตแรงงานมีค่าสัมประสิทธิ์น้อยกว่า 1 หมายความว่า การใช้ปัจจัยการผลิตแรงงานอยู่ในระดับสูงกว่าที่เหมาะสม จะต้องลดการใช้ปัจจัยการผลิตลงเพื่อให้เข้าสู่ระดับที่เหมาะสม สำหรับปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าราคาของหอมหัวใหญ่มีราคาต่ำเกินไป รองลงมาคือปัญหาด้านเงินทุน ส่วนใหญ่เห็นว่าขาดเงินลงทุน และอัตราดอกเบี้ยสูง และปัญหาทางด้านการผลิต ได้แก่ ปัญหาแมลง โรคพืช วัชพืช และน้ำ เป็นต้น

รัชนีกร ปัญญา (2544) ได้ศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกกระเทียมของเกษตรกรในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่เพาะปลูกกระเทียมพันธุ์พื้นเมืองในพื้นที่ 4 ตำบลของอำเภอแม่แตง รวมจำนวน 172 ราย คือ ตำบลช่อแล ตำบลอินทขิล ตำบลบ้านเป้า และตำบลแม่หอพระ จากผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ในด้านข้อมูลทั่วไปพบว่าสมาชิกในครอบครัวของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกที่ช่วยกันทำสวนกระเทียม พื้นที่ใช้เพาะปลูกกระเทียมส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เช่า เหตุผลที่ปลูกกระเทียมก็คือเป็นอาชีพที่ทำมานาน มีความชำนาญในการปลูก ส่วนใหญ่ได้ความรู้และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการเพาะปลูกกระเทียมจากเพื่อนเกษตรกรด้วยกัน และส่วนใหญ่กู้ยืมเงินเพื่อลงทุนปลูกกระเทียม ส่วนแหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกกระเทียมได้จากเขื่อนแม่งัดและชลประทานแม่แตง สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการปลูกกระเทียมพบว่าเกือบทั้งหมดประสบปัญหาราคากระเทียมตกต่ำ รองลงมาคือ ค่าปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืชมีราคาสูง และผลผลิตไม่แน่นอน เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเห็นว่าคิดจะปลูกกระเทียมเพิ่มขึ้นจากเดิมอีก ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ต้นทุนในการปลูกกระเทียม พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกระเทียมในตำบลแม่หอพระมีต้นทุนการปลูกเฉลี่ยต่ำสุด รองลงมาคือ ตำบลบ้านเป้า ตำบลอินทขิล และตำบลช่อแล เกษตรกรตำบลแม่หอพระมีต้นทุนการปลูกต่อกิโลกรัมต่ำสุด รองลงมาคือ ตำบลช่อแล ตำบลอินทขิล และตำบลบ้านเป้า ซึ่งต้นทุนการปลูกส่วนใหญ่นั้นเป็นค่าพันธุ์กระเทียม ค่าแรงงาน ค่าปุ๋ย ค่ายาปราบศัตรูพืช และค่าเสื่อมราคา ในส่วนของผลตอบแทนจากการปลูกกระเทียม พบว่า ผลผลิตเฉลี่ยกระเทียมของเกษตรกรในตำบลแม่หอพระมีผลผลิตสูงสุด รองลงมาคือตำบลช่อแล ตำบลอินทขิล และตำบลบ้านเป้า ในด้านราคาโดยเฉลี่ยต่อกิโลกรัมของกระเทียมพบว่า เกษตรกรในตำบลบ้านเป้าขายผลผลิตกระเทียมโดยเฉลี่ยได้ราคาสูงสุด รองลงมาคือตำบลแม่หอพระ ตำบลช่อแล และตำบลอินทขิล เมื่อพิจารณาถึงกำไรเฉลี่ยต่อไร่พบว่า เกษตรกรในตำบลแม่หอพระสามารถขายผลผลิตกระเทียมมีกำไรเฉลี่ยต่อไร่สูงสุด รองลงมาคือตำบลช่อแล ตำบลบ้านเป้า และตำบลอินทขิล สำหรับอัตราส่วนกำไรต่อต้นทุนของเกษตรกรที่ปลูกกระเทียมในอำเภอแม่แตง เท่ากับร้อยละ 23.0 อัตราส่วนกำไรต่อยอดขายของเกษตรกรอำเภอแม่แตง เท่ากับร้อยละ 18.7 ในขณะที่อัตราส่วนผลตอบแทนจากการลงทุนเท่ากับร้อยละ 2.1 สำหรับช่องทางการจัดจำหน่ายกระเทียม พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายให้พ่อค้าที่มารับซื้อเอง รองลงมาคือ บอกเสนอให้พ่อค้า มารับซื้อที่สวน ทั้งนี้ส่วนใหญ่นิยมจำหน่ายกระเทียมโดยการชั่งตามน้ำหนัก รองลงมาคือขายเหมา ยกแปลง ในด้านปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรที่ปลูกกระเทียม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่พอใจในราคาที่จำหน่ายได้ สำหรับปัญหาด้านผลผลิตนั้นพบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาด้านสภาพดินฟ้าอากาศไม่อำนวย รองลงมาคือปลูกแล้วไม่ขึ้น ส่วนปัญหาทางด้านการจัดจำหน่าย พบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาด้านราคาตลาดของกระเทียมตกต่ำ รองลงมาคือพ่อค้าคนกลางกดราคา

สุปรียา สมบูรณ์ (2542) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการทำสวนมะขามหวานของเกษตรกรจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการวิเคราะห์ตามขนาดของพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งแบ่งขนาดของพื้นที่เพาะปลูกออกเป็นไร่ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ จากผลการศึกษาพบว่าสวนมะขามขนาดเล็กพบว่ามูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ 24,937.55 บาท อัตราส่วนรายได้ต่อค่าใช้จ่าย (B/C) เท่ากับ 1.57 และผลตอบแทนจากการลงทุน (IRR) เท่ากับร้อยละ 24.9 แต่สวนมะขามขนาดกลางพบว่ามูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ 26,495.23 บาท อัตราส่วนรายได้ต่อค่าใช้จ่าย (B/C) เท่ากับ 1.61 และผลตอบแทนจากการลงทุน (IRR) เท่ากับร้อยละ 26.8 ขณะที่สวนมะขามขนาดใหญ่พบว่ามูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ 27,876.21 บาท อัตราส่วนรายได้ต่อค่าใช้จ่าย (B/C) เท่ากับ 1.64 และผลตอบแทนจากการลงทุน (IRR) เท่ากับร้อยละ 28.5 ส่วนในด้านปัญหาของเกษตรกรพบว่าส่วนใหญ่ประสบปัญหาทางด้านเงินทุน แรงงาน พื้นที่เพาะปลูก ตลอดจนปัจจัยหลักในการผลิตต่าง ๆ เช่น ปุ๋ย เป็นต้น

สุวิทยา ธรรมลังกา (2543) ได้ศึกษาการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วเหลืองพันธุ์เชียงใหม่ 60 ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ของเกษตรกร เก็บรวบรวมข้อมูลและสุ่มตัวอย่างจากเกษตรกรในพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพร้าว อำเภอแม่ริม อำเภอแม่แตง และอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จากผลการศึกษาพบว่า ต้นทุนการผลิตโดยเฉลี่ยของเกษตรกรของอำเภอแม่แตงเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 2,293.42 บาทต่อไร่ และต้นทุนการผลิตเฉลี่ยของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่เท่ากับ 2,362.09 บาทต่อไร่ ส่วนผลผลิตเฉลี่ยของถั่วเหลืองของเกษตรกรในอำเภอแม่ริมสูงสุดเท่ากับ 276.41 กิโลกรัมต่อไร่ ในขณะที่ผลผลิตเฉลี่ยของเกษตรกรจังหวัดเชียงใหม่เท่ากับ 263.63 กิโลกรัมต่อไร่ และผลผลิตเฉลี่ยของเกษตรกรในอำเภอพร้าวให้ผลผลิตตอบแทนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4,271.64 บาทต่อไร่ ในด้านปัญหาและอุปสรรคของผู้ปลูกถั่วเหลืองพันธุ์เชียงใหม่ 60 พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาด้านโรคและแมลง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรใช้ยาฆ่าแมลงและยากำจัดโรคพืชเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นอันตรายทั้งต่อผู้ใช้และผู้บริโภค

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved